

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJA

Lietuvos Respublikos Seimo
Audito komitetui

Nr.

Kopija

Lietuvos Respublikos valstybės
kontrolėi

DĖL VALSTYBĖS KONTROLĖS NURODYTOS PROBLEMATIKOS

Apibendrinę iš suinteresuotų institucijų gautą informaciją dėl Seimo Audito komiteto persiūstame Valstybės kontrolės rašte nurodytų problemų, susijusių su skirtingu teisės aktų nuostatų dėl asmens duomenų gavimo interpretavimu, skirtingomis informacinių sistemų techninėmis galimybėmis ir (ar) institucijų vidinėmis duomenų apsaugos politikos nuostatomis bei programinių priemonių apmokestinimu, teikiame nuomonę ir siūlymus dėl galimo jų sprendimo.

Sprendžiant problemas dėl skirtingo teisės aktų nuostatų dėl asmens duomenų gavimo interpretavimo, primename, kad Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija yra parengusi ***Prašymų dėl asmens duomenų teikimo vertinimo gaires*** (toliau – Gairės), kuriose paaiškinti trys esminiai kriterijai, vertinant, ar asmens duomenys gali būti teikiami, bei papildomai pasisakyta ir dėl susistemintų duomenų rinkinių teikimui keliamų reikalavimų. Šie kriterijai taikomi visiems prašymus pateikti asmens duomenis (ar sudaryti asmens duomenų teikimo sutartis) gavusiems duomenų valdytojams, taigi, ir aptariamam atveju. Kitaip sakant, bet kuri institucija (įskaitant rašte minimas Valstybinę ligonių kasą prie Sveikatos apsaugos ministerijos bei Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybą prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos) turi įvertinti gautą prašymą ir, jeigu jis atitinka nustatytus kriterijus, pateikti asmens duomenis ar suteikti prie jų prieigą.

Pritariame Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos pozicijai, kad visi Valstybės kontrolės atliekami auditai ir vykdomos užduotys, o tuo pačiu ir asmens duomenų teikimas šiai institucijai patenka po Gairių 1 skyriuje ir, kai taikoma, 2 skyriaus trečiojoje potemėje pateiktu aiškinimu. Įvertinę tai, manome, kad ***į Gaires***

įtraukti atskirą skiltį, kuri būtų skirta išimtinai tik Valstybės kontrolės teisei rinkti asmens duomenis, netikslinga.

Esame tikri, kad minėtos Gairės, Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos teikiami išaiškinimai ir kita metodinė medžiaga padeda formuoti ir taikyti nuoseklią duomenų valdytojų praktiką dėl asmens duomenų teikimo kitoms institucijoms, iš jų ir Valstybės kontrolei, laikantis 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas) (toliau – BDAR) nustatytų reikalavimų, todėl siūlome jais vadovautis.

Nepritariame, kad visais atvejais asmens duomenų rinkimo klausimai atliekant Valstybės kontrolės funkcijas turi būti sprendžiami jos valdomų informacinių sistemų sąsajų su kitomis informacinėmis sistemomis kūrimu ar kitais daugkartinio asmens duomenų teikimo būdais. Kai būtinas asmens duomenų kiekis priklauso nuo konkretaus Valstybės kontrolės atliekamo planinio ar neplaninio audito, asmens duomenų rinkimas turėtų būti sprendžiamas atskirais prašymais (*ex post* vertinimui atlikti). Kitaip tariant, manome, kad ***asmens duomenų rinkimui sudarinėti asmens duomenų teikimo sutartis ir diegti atitinkamas nuolatines sąsajas tarp informacinių sistemų netikslinga***, jeigu konkrečius tikslus galima pasiekti ir mažiau asmens privatumą ribojančiomis priemonėmis, pavyzdžiui, teikiant duomenis pagal vienkartinius prašymus ir juose nustatytas asmens duomenų rinkimo ribas.

Dėl asmens duomenų teikimo būdų (šifruotų ar nešifruotų duomenų teikimo), manome, kad tai yra išimtinai tarpinstitucinio (duomenų gavėjo ir duomenų teikėjo) susitarimo dalykas, nes BDAR konkrečių asmens duomenų teikimo būdų ar asmens duomenų saugumo priemonių jų teikimo metu nenustato, tačiau nustato pareigą užtikrinti tvarkomų asmens duomenų apsaugą (BDAR 5 straipsnio 1 dalies f punktas, 24, 25 ir 32 straipsniai). Kitaip sakant, institucijos gali susitarti taikyti tokias apsaugos priemones, kurios leistų Valstybės kontrolei, gavus prašomus asmens duomenis, nustatytas apsaugos priemones panaikinti ir tokiu būdu sudaryti galimybes juos apdoroti jau Valstybės kontrolės naudojamomis informacinių technologijų priemonėmis.

Valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymo (toliau – VIIĮ) 28 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad informacinėje sistemoje tvarkomi ***duomenys teikiami duomenų gavėjams VIIĮ ir kituose Lietuvos Respublikos įstatymuose bei informacinių sistemų nuostatuose nustatyta tvarka***, jeigu kituose Lietuvos Respublikos įstatymuose, tiesiogiai taikomuose Europos Sąjungos teisės aktuose ar Lietuvos Respublikos tarptautinėse sutartyse nenustatyta kitaip. Be to, šio straipsnio 4 dalies 4 punkte nustatyta, kad informacinėje sistemoje tvarkomi ***duomenys gali būti teikiami pagal duomenų valdytojų tvirtinamus standartizuotus duomenų teikimo sąlygų aprašus***, su kuriais duomenų gavėjai susipažįsta prisijungę prie informacinės sistemos tvarkytojo sukurtų automatizuotų prieigų arba kitu automatizuotu būdu.

Atkreipiame dėmesį, kad vadovaujantis VIIVĮ 28 straipsnio 7 dalimi, tais atvejais, **jeigu informacinėje sistemoje tvarkomų duomenų formatas, turinys ar apimtis neatitinka duomenų gavėjo poreikių dėl duomenų formato, turinio ar apimties arba duomenų gavėjas neturi techninių galimybių tinkamai apdoroti gautų duomenų, informacinės sistemos tvarkytojas gali sukurti programinę įrangą, reikalingą prašomam duomenų formatui, turiniui ar apimčiai parengti ir (ar) apdoroti**. Duomenų gavėjas už sukurtą programinę įrangą moka informacinės sistemos tvarkytojui atlyginimą, kuris padengia jo patirtas sąnaudas programinei įrangai sukurti ir palaikyti, nepaisant to, ar jis turi teisę gauti informacinėje sistemoje tvarkomus duomenis neatlygintinai šio įstatymo 31 straipsnio 4 dalies 3 punkte nurodytu atveju, ar ne.

Pažymime, kad Valstybės kontrolės įstatymo 11 straipsnio 1 dalies 6 punkte yra numatyta teisė valstybiniais auditoriams ir Valstybės kontrolės darbuotojams, atliekantiems kitus vertinimus, elektroninių ryšių tinklais neatlygintinai gauti iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, valstybės informacinių sistemų ir registru duomenis, reikalingus veiklai vykdyti. Tačiau manome, kad ši nuostata **nesuteikia Valstybės kontrolei teisės visais atvejais prašyti institucijų suteikti tiesioginį prisijungimą prie jų valdomų informacinių sistemų**. Valstybės kontrolė tokiais atvejais yra duomenų gavėjas, kuriam duomenys teikiami vadovaujantis VIIVĮ 28 straipsnio 4 dalimi. Įvertinant tai, kad kiekvienam atliekamam auditui yra reikalingi skirtingos imties ir skirtingi duomenų rinkiniai, manome, kad dažniausiai duomenų turi būti prašoma vadovaujantis VIIVĮ 28 straipsnio 4 dalies 1 punktu pagal duomenų gavėjų prašymus. Todėl **siūlome Valstybės kontrolei visus klausimus dėl duomenų teikimo būdų ar formos betarpiškai spręsti su informacinių sistemų valdytojais**, tačiau primename, kad tai neįpareigoja jų teikti duomenis kitokio turinio, formos ar formato ar papildomai juos apdoroti.

Norime pastebėti, kad ne tik BDAR, bet **ir kituose Europos Sąjungos teisės aktuose vis plačiau yra taikomi privatumo ir duomenų apsaugos principai, ypač akcentuojant asmens duomenų saugumą, konfidencialumą ir būtinybę teikti duomenis minimalia apimtimi, reikalinga konkrečioms tikslams pasiekti**. Šie principai yra įtvirtinti ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (ES) 2024/1183. Šiame reglamente pabrėžiama, kad duomenys turi būti tvarkomi laikantis minimalios būtinos informacijos pateikimo reikalavimo, siekiant išvengti perteklinio duomenų atskleidimo bei užtikrinti jų saugumą ir privatumą. Tai reiškia, kad **duomenų teikimas turi būti ribojamas, siekiant išvengti pernelyg didelės asmeninės ar konfidencialios informacijos atskleidimo**. Taigi, Valstybės kontrolės atliekamų auditų atveju tiesioginė prieiga prie informacinių sistemų galėtų pažeisti šį principą, nes būtų sunku arba atskirais atvejais iš viso neįmanoma kontroliuoti, kokie duomenys teikiami ir kaip jie naudojami.

Papildomai pažymime, kad kuriant ir diegiant Reglamentą (ES) 2024/1183 įgyvendinantį skaitmeninį sprendimą, valstybėms narėms nurodoma integruoti įvairias privatumo išsaugojimo technologijas, pavyzdžiui, įrodymą pagal nulinio žinojimo

protokolą, taip plėtojant idėją, kad duomenų gavėjui turėtų būti prieinama tik ta informacija, kuri yra būtina konkrečiam tikslui pasiekti. Valstybės kontrolės atveju, ***įgyvendinant audito ar kontrolės procesus, duomenys turėtų būti pateikiami tokiu būdu, kuris užtikrintų, kad būtų pasiekta reikiama duomenų apimtis be perteklinio informacijos atskleidimo.*** Todėl visais atvejais suteikiant prieigą prie visų informacinės sistemos duomenų, šis principas būtų pažeidžiamas.

Remdamiesi Valstybės duomenų agentūros pateikta informacija ir įvertinę tai, kad ***Valstybės kontrolė jau yra inicijavusi kelis analitinius uždavinius ir savo veikloje šiuo metu aktyviai naudojami Valstybės duomenų valdymo platformos technologinėmis galimybėmis (naudoja Pasaulio banko ekonometrinių modelių ir atlieka Nacionalinio pažangos plano (NPP) rodiklių analizes)***, taip pat siūlome ir atliekamų auditų poreikiams panaudoti šios platformos suteikiamas galimybes.

Pažymime, kad ši platforma yra unikali ir pritaikyta automatizuotiems duomenų analizės apdorojimo sprendimams kurti ir šiuo metu joje viešojo sektoriaus institucijos atlieka apie 90 duomenų analitikos darbų. Valstybės duomenų ežero aplinkoje galima gauti prieigą prie didžiosios dalies duomenų, kurie tvarkomi valstybės ar savivaldybių informacinėse sistemose. Valstybės duomenų valdymo platformoje yra galimybė dirbti ir su itin moderniais analitiniais įrankiais, naudoti Python arba R programavimo kalbas, didžiuosius kalbos modelius (LLM). Joje yra siūlomas itin didelis kiekis analitinių įrankių, o tuo atveju, jeigu jų nepakanka, yra sudaromos sąlygos naudoti papildomus įrankius (programinę įrangą) saugioje aplinkoje. Prieiga prie duomenų gali būti suteikiama tokia, kokios reikia atliekamoms funkcijoms (iš jų ir auditams vykdyti) bei sudaromos galimybės atliktos analizės rezultatus atsisiųsti ar perkelti į savo informacines sistemas.

Atsižvelgdami į tai, ***siūlome Valstybės kontrolei dar kartą įsivertinti savo duomenų gavimo, jų analizės poreikius ir juos išsamiai aptarti kartu su Valstybės duomenų agentūros vadovais tuo pačiu sprendžiant ir platesnes Valstybės duomenų valdymo platformos panaudojimo galimybes*** atskirame susitikime, kaip yra siūloma pridedamame rašte.

PRIDEDAMA. Valstybės duomenų agentūros 2024 m. rugpjūčio 30 d. rašto Nr. SD-1224 kopija, 3 lapai.

Vyriausybės kanclerė

Giedrė Balčytytė